

концепція трансформаційного часу І. Валлерстайна.

У четвертій главі міститься розгляд віртуалізації як глобального процесу, у контексті якого формується віртуальний простір. Віртуалізація не тільки характеризує процес, що позначає збільшення ролі комп'ютерних та мультимедійних технологій, а також комп'ютерних мереж у життєдіяльності сучасного соціуму, але й включає в себе як аналогічну діяльність соціальних інститутів у віртуальному просторі, так і виникнення деяких видів діяльності, які не мають аналогів у соціальній реальності. В результаті виникає глобальний мережевий простір з особливими просторово-часовими характеристиками.

У п'ятій главі досліджено вплив віртуального простору на сучасне суспільство. Автором обґрунтовується висновок про те, що у сучасному суспільстві віртуальний простір є невід'ємним елементом соціокультурного простору, більш того, дозволяє змінити його, тобто стати інструментом соціального конструювання. Віртуальний простір істотно впливає на процес подальшого суспільного розвитку, будучи одним із чинників трансформацій його базових складових – культури, релігії, політики, економіки тощо. Змінюються механізми економічної і політичної діяльності, виникають нові форми реалізації релігійних і культурних потреб, що в кінцевому підсумку визначає перетворення суспільного та індивідуального буття.

Дуже вдало в монографії проаналізовано конструювання соціального простору на сучасному етапі суспільного розвитку, яке в умовах становлення інформаційного суспільства має свої особливості. Зараз відбувається стрімке формування знання суспільства, якому притаманні такі пов'язані між собою внутрішні фундаментальні риси, як безпрецедентне зростання інформаційної насиченості практично всіх сфер соціуму, перетворення інформаційної індустрії в саму динамічну і поліфункціональну сферу соціальної життєдіяльності, широке входження інформаційно-комунікативних технологій у систему соціальної взаємодії соціуму і людини, кардинальні зміни моделей соціальної організації внаслідок масового поширення мережевих структур тощо. *Інформація виступає як інтегративне відображення всього комплексу соціальної практики в різних структурах суспільного буття, що свідчить про відображення інформацією не тільки закономірностей розвитку соціуму, але так само і фундаментальних проблем, невирішеність яких обумовлює деяку стохастичність в орієнтації векторів суспільного розвитку.*

Віртуальний простір як соціальна технологія дозволяє коректувати проблемні моменти соціальної реальності. Тут у разі приклада можна навести віртуальні проекти, які спрямовані на вирішення актуальних соціальних проблем незахищених соціальних верств, задовольнити потреби яких на державному рівні неможливо внаслідок або неефективної соціальної політики, або недостатнім рівнем бюджетного фінансування.

Вищезазначене дозволяє стверджувати, що сьогодні виникає потреба у комплексному дослідженні та аналізі таких динамічних феноменів сучасності, як віртуальний простір, особливо у зв'язку із інтенсифікацією соціокультурних трансформацій сучасного суспільства, які воно спричиняє. Монографія рекомендується до друку.

Окороков Віктор Броніславович – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

**Рецензія на монографію Пальчинської Мар'яни Вікторівни
«ВІРТУАЛЬНИЙ ПРОСТІР В УМОВАХ
СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ»**

Науковий та практичний вимір даного дослідження має об'єктивний характер, оскільки сучасному соціуму притаманний стрімкий розвиток інфокомунікаційних технологій. Це сприяє формуванню особливого середовища, що здійснює значний вплив на існуючу систему соціальних відносин, а саме – віртуального простору.

Особлива актуальність дослідження полягає у тому, що воно спрямоване на виявлення кореляції між віртуалізацією та трансформаціями, яким підпорядковується соціум, а також виокремленні місця, яке відводиться віртуальному простору у функціонуванні суспільної системи, тобто просторі соціальному. Особливу значимість у даному контексті набуває осмислення впливу віртуального простору на різні комунікаційні рівні (міжособистісний, міжгруповий та інституційний), а також віртуального простору як особливого типу суспільного та індивідуального буття, джерел і способів його породження, специфічних властивостей, особливостей і закономірностей функціонування. Монографія, що рецензується, спрямована саме на висвітлення кола цих питань.

Монографія містить п'ять глав. У першій главі розглядаються соціально-філософські засади дослідження віртуального простору в умовах становлення інформаційного суспільства, де аналізуються базові складові інформаційного суспільства як у світі в цілому, так і в Україні зокрема, що обумовлено наявністю швидкісного інформаційного обміну у межах світової спільноти, орієнтацією розвинених країн на розширення інформаційного потенціалу кожної держави та побудову інформаційного суспільства у масштабах сучасного соціуму.

Друга глава являє собою теоретико-методологічний аналіз онтологічного базису віртуального простору, де досліджуються, перш за все, зміна уявлень про простір та час в сучасному суспільстві, що обумовлено однією з провідних характерних особливостей віртуального простору – його позачасове існування. При всій своїй мінливості, плинності, віртуальний простір існує для користувача суто актуально, тут і тепер, не маючи минулого і майбутнього. По-друге, проаналізовані системоутворюючі принципи конструювання соціального простору в умовах інформатизації та віртуалізації суспільства. Підкреслюється, що сучасна інформаційна система конструює в тому числі і символічну реальність, що має віртуальний характер, і в силу цього має специфіку. Пережитий нині світом інформаційний вибух дає можливість індивідуі розширювати можливі вектори майбутньої практичної діяльності, втілювати їх, змінюючи соціокультурне середовище. Відбувається перетворення інформації індивідом, коли отримане знання дозволяє не тільки відображати світ, а й моделювати свій життєвий простір.

Третя глава монографії містить соціально-філософське інтерпретування концептуального осмислення особливостей віртуального простору. У роботах, присвячених філософському осмисленню віртуального простору, подані різні обґрунтування тих чи інших аспектів цього поняття, у центрі уваги яких зазвичай є аналіз віртуальної реальності. Однак цілісного, системного і, найголовніше, завершеного аналізу філософської сутності поняття «віртуальний простір» на сьогодні немає. У зв'язку з цим, мета запропонованого підрозділу зводиться до виявлення онтологічних підстав даного феномену.

Також окреслено вплив віртуального простору на соціалізацію особистості. Актуальність дослідження соціалізуючого потенціалу віртуального простору полягає у припущенні, що одним з факторів, які впливають на особистість, є виникнення нових агентів соціалізації, які виявляються у процесі інформаційної комп'ютеризованої взаємодії як окремих індивідів, так і соціальних груп.

Четверта глава присвячена розгляду віртуального простору в контексті віртуалізації як глобального процесу, який притаманний сучасному суспільству. Зазначається, що інтенсивне впровадження інформаційних технологій, зокрема, комп'ютерів та мереж, що їх поєднують, спричиняють віртуалізацію як процес, який впливає не тільки на соціальну структуру суспільства, але й на менталітет особистості: формується нове ставлення до середовища перебування людини. Окреслено моделі віртуалізації, які констатують дуалістичність буття сучасної людини, що призводить до послаблення демаркації між віртуальним простором і соціальною реальністю, що рядом дослідників визначається як «соціальна віртуальність».

Заключна частина роботи присвячена розгляду впливу віртуального простору на конструювання простору соціального. На сучасному етапі розвитку суспільства особливо важливим стає розуміння логіки та ефективності конструювання соціального простору, тому

безпосередніми умовами реалізації соціальних технологій є перетворення або оптимізація певних соціальних об'єктів, явищ тощо за умови доцільності заданого процесу. Будучи частиною існуючої системи соціальної взаємодії, віртуальний простір сприяє інтенсифікації соціокультурних трансформацій у сучасному суспільстві. Дуже цікавим є аналіз віртуальних соціально орієнтованих проєктів як інструментів оптимізації сучасного суспільства, виокремлення їх специфіки та соціальної значущості. Актуальність звернення до проблеми конструювання соціокультурного простору сучасного суспільства насамперед зумовлена тим, що особливо гостро ставиться питання про методологічно обґрунтовану концепцію соціального проєктування, що інтегрує науку і практику в суспільствах перехідного періоду.

Слід зазначити, що в монографії розглянута низка актуальних питань, які окреслюють подальші вектори розвитку сучасного суспільства у глобальному масштабі та стимулюють подальший пошук найбільш ефективних чинників модернізації сучасного українського суспільства.

Монографія має особливе значення для розширення бази навчальних матеріалів, які використовуються в вищих навчальних закладах, та рекомендується до друку.

Попкова Василя Васильовича – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри політології Одеського національного університету імені І. І. Мечнікова

**Рецензія на монографію Пальчинської Мар'яни Вікторівни
«ВІРТУАЛЬНИЙ ПРОСТІР В УМОВАХ
СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ»**

Актуальність монографічного дослідження, що рецензується, обумовлена інтенсивною віртуалізацією сучасного соціуму, що породжує специфічну соціокультурну реальність – віртуальний простір. Будучи одним з домінуючих процесів в сучасному суспільстві, віртуалізація дозволяє видозмінювати соціальну реальність, сприяючи в ряді аспектів конвергенції віртуального і реального. Віртуальний простір стає особливою соціальною сферою, включеної в систему існуючих соціальних відносин.

Великий масив джерельного матеріалу, зібраного автором, чітко структуровано й логічно впорядковано у відповідності до задекларованих дослідницьких завдань. У першому розділі монографії, який присвячено соціально-філософським засадам віртуального простору в умовах становлення інформаційного суспільства, розглядаються зміни в системі соціальних відносин внаслідок інтенсифікації інформаційних процесів, які охоплюють суспільство в глобальних масштабах і призводять до подальшого становлення інформаційного суспільства. Особливу роль у функціонуванні даного суспільства відіграють інфокомунікаційні технології, які є технічною основою для формування глобального інформаційного простору. Автором зазначено, що віртуальний простір стає невід'ємною складовою соціокультурної реальності сучасного суспільства.

Другий розділ репрезентованої праці присвячений ґрунтовному аналізу онтологічного базису віртуального простору. Соціальні відносини не просто існують в якомусь фіксованому просторі та часі, вони також задають структуру близькості між подіями, що утворюють тимчасові послідовності. Віртуальний простір змушує відмовитися від уявлень про універсальність простору та часу суспільства як соціальної системи, оскільки він надає можливість конструювання індивідуальних топіко-темпоральних характеристик. Це відображає специфічність і унікальність соціального простору сучасного суспільства, яке під впливом трансформаційного потенціалу простору віртуального підпадає під суттєві перетворення.

У третьому розділі монографії йдеться про концептуальне осмислення особливостей